

Lesson Study: creëren van gezamenlijk zelfvertrouwen

Na een lang weekend te hebben doorgebracht op de internationale conferentie van de World Association of Lesson Studies (WALS) in Exeter, reizen we terug met een overweldigend gevoel van optimisme. Ruim 550 onderzoekers, adviseurs, schoolleiders en leraren uit meer dan 39 (!) verschillende landen kwamen begin september 2016 bijeen om te praten over een van de meest veelbelovende werkwijzen voor professionele ontwikkeling van deze tijd: Lesson Study.

DOOR ERIK MEESTER EN ALEX KOKS

Lesson Study (LS) vindt zijn oorsprong in Japan waar het al tientallen jaren zeer succesvol wordt toegepast om de onderwijskwaliteit duurzaam te verbeteren. LS zit diep geworteld in de professionele identiteit van Japanse onderwijzers. Prof. Kiyomi Akita toonde tijdens haar prachtige keynote op de conferentie een brief van een schoolleider, die hij daags na de Fukushima aardbeving in 2011 aan zijn team schreef. Hij beschrijft zijn verslagenheid en zorgen over deze enorme ramp, maar moedigt zijn teamleden aan te doen wat hun te doen staat: de leerlingen het best mogelijke onderwijs bieden. Zijn suggestie: laten we het schooljaar starten met... Lesson Study.

Top Down of Bottom Up?

Tijdens de conferentie wordt één ding erg duidelijk: LS is meer dan een iteratieve werkwijze om gezamenlijk te werken aan de kwaliteit van lessen. Een belangrijke insteek van Lesson Study is *empowerment*, waardoor leraren meer zeggenschap en daarmee ook meer verantwoordelijkheid krijgen voor de keuzes die zij maken in zowel de curriculumontwikkeling als hun eigen professionele ontwikkeling. Over de hele wereld spenderen veel leraren nog altijd een groot deel van hun tijd in professioneel isolement. Als reactie hierop zie je dat schoolleiders met de beste intenties maar vaak top-down allerhande 'losse' initiatieven organiseren om leraren aan te moedigen tot professionaliseren. Maar niet zelden wordt vergeten rekening te houden met de wensen van de leraren zelf. Of er wordt over het hoofd gezien dat het creëren van een cultuur van diepgaande samenwerking met collega's onderling centraal zou moeten staan. Dat is essentieel voor het ontwikkelen van een lerende organisatie met een collectieve ambitie om hun leerlingen zo goed mogelijk te laten leren en ontwikkelen. Hierin is het belangrijk dat er

een band van vertrouwen ontstaat waarin leraren niet worden beoordeeld, maar worden gestimuleerd om steeds een stukje beter te worden.

Leraren die werken met LS voelen zich beter worden in hun vak, groeien als professional. LS stelt leraren in staat om gericht 'onderzoek' te doen naar de problemen die zij belangrijk vinden. Met LS leer je veel beter uitleggen welke keuzes je maakt in de onderwijspraktijk en waarom. De uitkomsten van LS zijn voor gesprekken over verdere professionele - en curriculumontwikkeling. Sterker nog, op de lange termijn kunnen LS-teams de

Over de hele wereld spenderen veel leraren nog altijd een groot deel van hun tijd in professioneel isolement.

broodnodige praktijkinput leveren aan beleidsmakers die deze kennis weer op een grotere schaal kunnen mobiliseren, aldus dr. Pete Dudley (WALS President).

Leren samenwerken

Als we kijken naar de samenwerking binnen LS, dan is vertrouwen een absolute randvoorwaarde. Je moet als leraar gewoon kunnen zeggen dat je iets niet begrijpt, of dat je een probleem hebt met een leerling of een les. Of juist dat je iets goed kunt en anderen daar graag bij helpt. Leraren die de werkwijze omarmen

Eric Meester op de internationale conferentie WALC

geven trots aan de vriendelijke gesprekjes over een 'leuke' les te hebben ingeruild voor meer inhoudelijke discussies. Wat kunnen we hier nou van leren, en hoe kan het de volgende keer beter? Volgens Catherine Lewis, die op WALC werd geïntroduceerd als 'The Godmother of Lesson Study', moeten we niet alleen blijven focussen op de kortetermijndoelen. 'Probeer je samen voor te stellen wat voor een leerling wat jullie betreft de school verlaat? Welke doelen wil je minimaal met hem hebben bereikt? Wat heb je hem meegegeven? Daar komt meer bij kijken dan goed leren rekenen en spellen.' Als leraar kun je het jezelf niet veroorloven om alleen naar losse lessen of één leerjaar te kijken. Je maakt onderdeel uit van een groter geheel en dat onderdeel moet daarbinnen passen. Probeer in de hoofden van de leerling te kruipen. Praat, luister, en probeer je een beeld te vormen wat echt werkt.

Bewuste kennis

De onderwijscontext is ongelooflijk complex. 'Mijn vrouw is advocaat en heeft vaak weken de tijd om zich voor te bereiden op één casus. De leraar heeft er dagelijks ruim 30', aldus Dudley. Een leraar moet tijdens het lesgeven kunnen vertrouwen op zijn onderbewuste kennis, kennis over het curriculum, de vakinhoud, pedagogiek, didactiek, ga zo maar door. Lesson Study is bedoeld om deze kennis samen expliciet te maken, te verrijken

Lesson Study is een van oorsprong Japanse professionaliseringsmethodiek met een sterk onderzoeksmatig karakter. Met Lesson Study probeer je meer inzicht te krijgen in hoe de leerlingen leren en denken in jouw lessen. Samen met collega's identificeer en bestudeer je (onderdelen van) het curriculum die om verbetering vragen. Met je team ontwerp, observeer, bespreek en herontwerp je vervolgens gezamenlijk lessen om de gewenste verbeteringen planmatig en cyclisch door te voeren. De kracht van Lesson Study zit hem in het werkelijk (en herhaaldelijk) uitvoeren en gericht evalueren in de 'live' onderzoeksles, waarbij in de observatie het leerproces van de leerlingen centraal staat.

en te verfijnen. Het verbeteren van de kwaliteit van je onderwijs vraagt wel om een echte inspanning, doelmatig oefenen en vragen om gerichte feedback met de les steeds als deadline. Blijf niet eeuwig hangen in overleg en praat over de dingen die er echt toe doen. Zorg dat je van tevoren al weet waar je op gaat letten bij de observatie van je les zodat je daar de les ook weer gericht mee kunt evalueren. Gebruik een casus van een leerling om het heel concreet te maken. Reageerden leerlingen op de les zoals wij verwacht hadden? Waarom wel of waarom juist niet?

Leiderschap

Schoolleiders die de professionele ontwikkeling van leraren stimuleren en zelf ook daadwerkelijk meedoen hebben de grootste impact op de leerresultaten van leerlingen. Hoe meer je weet over LS, hoe beter je er leiding aan kunt geven. Maar de LS-werkwijze moet simpelweg ook technisch mogelijk worden gemaakt. In de schoolorganisatie moet er ruimte komen voor kennisuitwisseling, onderzoekslessen en aandacht voor resultaten die de LS-teams opleveren. Deze resultaten kunnen zeer waardevolle inzichten geven in wat er in de praktijk speelt en daarmee kan een schoolleider in de besluit- en beleidsvorming natuurlijk zijn voordeel doen. Ten slotte moet de werkwijze geborgd worden. Op 50% van de scholen stopt Lesson Study zodra er veranderingen in het management optreden.

Laten we afsluiten met Andy Hargreaves. LS zet leraren in hun kracht, aldus deze professor van Boston College, USA. Hij benoemt dit heel treffend: 'collective efficacy'. Vrij vertaald: het gezamenlijke zelfvertrouwen, het geloof in eigen kunnen, van een schoolteam. 'De vraag is niet óf we moeten samenwerken, maar hoe we dat zo effectief mogelijk kunnen doen.' ●

► Erik Meester is organisatie- & onderwijsadviseur en Alex Koks is verantwoordelijk voor onderzoek & ontwikkeling bij CBE Group | Academica Business College, Amsterdam. Met het 'High Performing Schools' programma begeleiden zij schoolleiders en -teams in hun ontwikkeling tot lerende organisatie.